Wolgatatarische Zeitung „Idel-Ural“

Idel-Ural

3 (60) | Tatar legionьnьn atnalьq gəzitəse | 23. qinvar 1944

BØJEK GERMANIƏ BELƏN BERLEKTƏ BEZ ÇIŊƏRBEZ!

General Köstring—kyŋellelər qəskərlərenen jaŋa komandirь

General ştabь başlьqьnьn bojьrьqь bujьnca, Kөncьqьş qəskərlərе generalь vazifasь Kyŋellelər qəskərlərе generalь vazifasьna almaştьrьla. General-lejtenant Hellmix fronttaqь german berləşmələrennən berse belən komandanlьq ityne qabul itte. Kyŋellelər qəskərlərе generalь itep atlь qəskərlər generalь Köstring bilgelənde.

SOLDATLAR!

Sez beznen saflarqa irekle rəveştə kildegez həm min Seznen berləşyegezgə jardəm ityemə bik şatlandьm. Bez bol'şevizmqa həm plutokratiəgə qarşь kөrəşy bujьnca qomumi maqsat ezərleklibez. Bez kөrəşne auьr, ləkin bөjek vaqьtta başladьq. Kiləcək buьnnar Seznen qorbannar biryegezne təqdir itərlər.

Jana komandanlьqnь qabul itərək, min Sezgə, Seznen xezmətegez, kөrəşegez həm Seznen qorbannarьqьz өcen rəxmət belderəm. Qomumi eş ismenə həlak bulqan qəharmannar aldьnda başьmnь iəm.

Bөjek Germaniə belən berlektə Sez çinərsez!

Nьq bulьp qalьqьz, turьlьqlь qalьqьz! Sezgə bəxet həm xərbi uŋьşlьqlar telim!

Stafka, 15. 1. 1944

Kөncьqьş qəskərlərе generalь
HELLMIX
General-lejtenant

LEGIONCЬLAR!

Bөten kyŋellelər bylekləre belən komandalьq itygə kereşep, soldat həm ofitser əfəndelərgə jaŋa jьlda bəxet, xərbi uŋьşlьq həm azat itelgən Vatanqa qajtularьn telim.

Seznen maqsat həm burьclarьqьz elekkecə qalalar.

Sezgə əle bygen Vatanьqьzdan jьraqta kөrəşergə turь kilə. Xərbi xərəkətlər vaqьtьnda Seznen bylek — Vatanьqьznь almaştьrsьn. Yzegeznen bylegegezne ni qədərle Sez nьqьraq jaratsaqьz, Seznen saflar ni qədərle tьqьzьraq bulsalar, şul qədərle bez qomumi maqsatqa jaqьnraq bulьrbьz həm Seznen tuqan çiregezgə, qailələregezgə qajtu vaqьtь şul qədərle tizrək çitər.

Stafka, 15. 1. 1944

Kyŋellelər qəskərlərе generalь
KÖSTRING
Atlь qəskərlər generalь

Auf Grund eines Befehls des Chefs des Generalstabes ist die Dienststelle des Generals der Osttruppen in die Dienststelle des Generals der Freiwilligenverbände umgewandelt worden. Der bisherige General der Osttruppen, Generalleutnant Hellmich, hat die Führung eines deutschen Frontverbandes übernommen. Zum General der Freiwilligenverbände ist der General der Kavallerie Köstring ernannt worden.

Soldaten!

Ihr seid freiwillig gekommen, und ich habe Euch um mich geschart. Wir verfolgen ein gemeinsames Ziel, das ist der Kampf gegen den Bolschewismus und die Plutokratie. Wir begannen unsere Arbeit in schwerer aber großer Zeit. Kommende Geschlechter werden Euren bedingungslosen Einsatz zu würdigen wissen.

Indem ich ein neues Kommando übernehme, danke ich Euch für Eure bisherigen Dienste, Euren Kampf und Eure Opfer. Ich beuge mich vor allen, die den Heldentod für unsere gemeinsame Sache gefallen sind.

Im Bunde mit Großdeutschland werdet auch Ihr siegen.

Bleibet fest, bleibet treu!

Ich wünsche Euch Soldatenglück.

H. Q., d. 15. 1. 1944

General der Osttruppen
gez. Hellmich,
Generalleutnant.

Freiwillige und Legionäre!

Ich habe den Befehl über sämtliche Freiwilligen-Verbände übernommen und wünsche allen Offizieren und Soldaten im neuen Jahre Soldatenglück und Erfolg sowie eine baldige Rückkehr in die befreite Heimat.

Eure Ziele und Aufgaben bleiben die bisherigen.

Ihr müßt heute noch fern der Heimat kämpfen. Möge Eure Truppe Euch während des Kampfes Eure Heimat sein. Je verbundener ein jeder mit seiner Truppe ist, je fester Eure Reihen sich zusammenschließen, desto schneller gelangen wir an unser gemeinsames Ziel, desto eher wird der Weg zu Eurer Heimat und Euren Angehörigen frei.

H. Q., d. 15. 1. 1944

General der Freiwilligen-Verbände
gez. Köstring,
General der Kavallerie.

General Köstring Russiədə tuqan həm şunda tərbiələngən. 1895 nce jьlda general Köstring german armiəsenə xezmətkə kerə həm 5 kirasir polkьnda xezmət itə. Berence dөnja suqьşь vaqьtьnda ul kөncьqьş frontьndaqь zur ştablarda eşli. Suqьş bety soŋьnda ul 100 000 lek german armiəsen tөzydə qatnaşa. 1931—33 nce jьllarda həm 1935 nce jьldan başlap, Sovetlar Sojuzь belən suqьş başlanuqa qədər, ul Məskəydə xərbi həm aviatsiə attaşese bulьp xezmət itə. Sovetlar Sojuzь belən suqьş başlanuqa ber aj ytygə, general Köstring Germaniəgə qajta. General Köstring Sovetlar Sojuzьn həm anda jəşəyce xalьqlarnь iŋ jaxşь belycelərdən sanala.

Rozenberg notьqь

Şuşь jьlnьn 16 ncь qinvarьnda, Praga şəhərenen german operasь jortьnda, Germaniə həm Jevropa xalьqlarьnьn ireklege turьnda Alfred Rozenberg notьq sөjləde.

Alfred Rozenbergnьn notьqь gəzitəbeznen kiləcək sanьnda urnaştьrьlacaq.

IDARƏ

General Köstring ist in Rußland geboren und hat dort seine Erziehung genossen. Im Jahre 1895 trat General Köstring in das deutsche Heer ein und tat Dienst bei dem Kürassier-Regiment 5. Während des Weltkrieges fand er u. a. Verwendung in höheren Stäben an der Ostfront. Nach Beendigung des Krieges war K. am Aufbau des deutschen 100 000-Mann-Heeres mitbeteiligt. In den Jahren 1931—1933 und 1935 bis zum Ausbruch des Krieges mit der Sowjetunion war er deutscher Militär- und Luftattaché in Moskau. Einen Monat nach Kriegsausbruch mit der Sowjetunion ist General Köstring nach Deutschland zurückgekehrt. General Köstring gilt als einer der besten Kenner der Verhältnisse und Völker in der Sowjetunion.

Tatar legioncьlarь parad vaqtьnda

Møfti xəzrətlərenen notьqь

Fələstinnen bөjek mөfti xəzrətləre qərəp xalьqlarьna notьq belən mөraçəqət itte. Ul alarnь, qərəplərne berləştery turьnda jəhydlər belən sөjləşylər alьp barucь qərəp „julbaşcьlarь“nnan saqlanьrqa caqьrdь. Mөfti xəzrətləre: „Jəhydlər belən jasalacaq kileşynen qərəplər mənfəqəte xisabьna bulacaqь turьnda sөjləp tə torasь juq. Mondьj kileşy — qərəplərnen namusьn pьcratacaq“ dide.

4° Zsn. 55 624

Bol’şevizm qurqъnъcъna qarşъ kөrəşkə!

Keşe həm xalъqtaqъ „yzlek“ kə qarşъ tuqtausъz kөrəş alъp barqan jəhyd-bol’şevizmnъn xəzerge kөndə totqan səjasəte xalqъbъznъ aldauqa, kyzen bujauqa, hər tөrle jullar belən millionlaqan keşelərne suqъş qъrъna taşlauqa jynəlderelgən. Bol’şevizmqa, ajruca palac Stalinqa, ber genə nərsə kirək: nindi genə bəhəgə bulmasъn, bu suqъşta çiny, hic nərsəgə qaramъjca Jevropa xalъqlarъn yzenen qanlъ tъrnaqъ astъna eləktery həm qol ity. Ənə şul teləkkə ireşy өcen bol’şevizm yzenen 2 jъl bujъ Sovet çirendə alъp barqan qajber səjasəten vaqъtlъ rəveştə өstəl astъna salъp qujarqa da ojalmadъ.

Bol’şevizmnъn bu suqъş corъnda jasaqan qajber taşlamalarъnъn jalqan həm aldau ikənenə, alarnъn yz maqsatlarъna ireşy өcen jasalqan taşlamalar qъna ikənenə əle ъşanъp çitməycelər beznen arada az tygel. Andъj keşelər, qadi syzlər belən əjtkəndə, „byrenen sarъqqa əjlənye“ turъndaqъ mөmkinlek turъnda xiallanalar qъna. Ləkin nindi genə ximik jullar belən də, byrene sarъqqa əjlənderep bulmaqan kebek, bol’şevizmnъn da keşe səjyce, xalъqlarnъ ixtiramlaucъ, dingə tulъsъnca irek biryce, milli tojqъlarqa jul qujucъ ber səjasi firqə — aqъm bulъ mөmkin tygel.

Jəhyd-bol’şevizmъ dөnja belən idarə ity, xalъqlarnъ yz tъrnaqъ astъna alu maqsatъna ireşy өcen dingə jul birde. Alla isme belən xalqъbъznъn kyzen bujarqa, aldanqan, qurqъtъlqan din başlъqlarъ jardəme belən xalъqnъ ygetlərgə, alarnъ „vatan“ saqlarqa, dip suqъş qъrlarъna qua başladъlar. Alar monnan 25 jъl elek məsxərələp, kөlep, ajaq astъna taptalqan dinne qabat torqъzdъlar. Seber urmannarъnda, konslagerlarda 10 ar jъllar bujъ auъr xezmət həm məsxərə astъnda intekkən din başlъqlarъn qabat yz urъnnarъna qujdъlar.

Ni өcen?

Alar yzlərenen terror metodlarъ belən genə suqъşta çiny həm Jevropanъ basъp alu maqsatlarъna ireşə almaqanlъqtan, xalъqnъ aldau həm janadan da qollъqqa tөşery eşenə kereştelər. Xəzer isə, din — alar өcen dөnja belən idarə ityne qullarъna alu өcen kyper xezmәten yti. Alar tiz arada, urъslar өcen Evangeliə, mөselman xalъqlarъ өcen Qor’anne kyp sanda bastъrъp taratъp ta өlgerdelər. 10—15 jъl bujъ bərənge, ikmək ambarъ jaki klub xezmәten ytəgən məcetlərgə remont jasatъp, qabat alarnъn işekləren actъlar. Əle kyptən tygel ul məcetlərdə kəmit qordъlar, sygendelər həm şul məcetlərdəge səxnədən torъp dinne syktelər. Ul məcetlərdə hər tөrle qəbaxət eşlər ojъştъrdъlar, alarqa xəjvan japtъlar, ikmək saldъlar. Kinət, bol’şeviklar dingə totъndъlar. Bu isə kөlke həm ojatsъzlъq. Ike jөzlelek həm tarixta kyrelməgən dərəçədə xalъqlarnъ mъsqъl ity. Bol’şeviklar xəzer ənə şulaj itep xalъqnъn dini həm milli xislәre, tojqъlarъ belən ujnъj başladъlar.

Ləkin Stalin, qanlъ oktəbrnen XXVI jъllъqъ unaj belən jasaqan notъqъnъn başъnda da, urtasъnda da, axrъnda da din turъnda, milli qəharmannar həm vatan xaqъnda ber syz də əjtməgən. Bu bik acъq həm anlajъşlъ nərsə. Bu isə bol’şeviklarnъn din, millət, vatan dip aqъrularъnъn vaqъtlъ, fəqət suqъş corъ өcen genə cъqarъlqan aldaular ikənen bik acъq kyrsətə. Stalin haman da Marks өjrətye turъnda, yzlәre tarafъnan Sovetlar Sojuzъnda tөzegən fənni sotsializmnъn unъşlarъ, bol’şeviklarnъn osta tөzycelər buluъ turъnda maqtana.

Şunnan son, bol’şeviklarnъn 25 jъl bujъ beznen ilebezdə alъp barqan izy, mъsqъl ity, qurqъtu həm ytery, qollъqqa tөşery səjasətlərennən vaz kicylәre mөmkinme? Alarnъn xalъqlarqa azmъ-kypme jəşərgə, tormъş itərgə irek birylәre mөmkinme? digən sorau tua. Çəvap ber genə: hic qajcan da juq həm bulmas!

Alar beznen ilebezdə iblislər tujъ jasap jattъlar. Alar ildə ber tъnъc pocmaq ta, çъlъ urъn da qaldъrmadъlar. Ilebezne qaranqъlъq, suъq boz qapladъ. Hic ber jөrək tə yzenə çъlъ urъn, azъq taba almadъ. Tojqъlarnъ budъlar. Alar keşene xalъqtan, xalъqnъ ildən ajъrъp aldъlar, xalqъbъznъ həlak itygə alъp bardъlar.

Bol’şevizm beznen ilebezne basъp alqannan son, mərxym Hadi Taqtaş yzenen şiqerlərenen bersendə:

„Qacъ joldъzlar jъraqqa,
Vəxşilərdən qurqъnъp.
Qaldъ tik il ut ecendə
Təqdirenə bujsъnъp.“,

— dip əjtye belən nindi xaqlъ bulqan. Bol’şevik vəxşilərenen xөkem itə başlaularъ belən il qəjat auъr jazmъşqa taşlandъ həm 25 jъl bujъ ənə şul qollъq boqauъn çilkəsendə jөrtte.

Ilebeznen, bөten Jevropanъn bol’şevizm tъrnaqъ astъnda qalu qurqъnъcъ, ilebez өsten qaplaqan qara bolъtlarnъ tarqatu өcen kөrəşyne. Germaniə xalqъ belən berdəmlekne taqъn da kөcəjtyne sorъj. Kyz jəşenə, qanqa bujalqan yz millətebeznen həm başqa xalъqlarnъn jazmъşъ bezne — jөrəgendə xislәre bulqan keşene borcъj həm bol’şevizmqa qarşъ kөrəşkə caqъra. **Xalqъbъznъn auъr tormъşъn çinelәjty, bol’şevizm qollъqъnnan azat ity өcen eşkə, kөrəşkə tuplanъjq!**

Tatar çigetlәre!

Doşmanъbъz bol’şevizmqa jana kөc, jana tojqъlar belən kөrəşkə! Millət həm anъn azatlъq өcen kөrəşcelәre yzlərenen buldъqlъlъqlarъn, birelgənleklәren şuşъndъj auъr səqətlərdə genə kyrsətə alъrqa mөmkin. Bol’şevizmqa qarşъ kөrəş saflarъn taqъn da nъqъtъjq! Germaniə həm anъn berektəşlәre bu suqъşta çinəcək həm bez azatlъqъbъznъ jaulap alacaqbъz!

Urallъ

German ocqъclarъ hөçymgə ocu aldъnnan

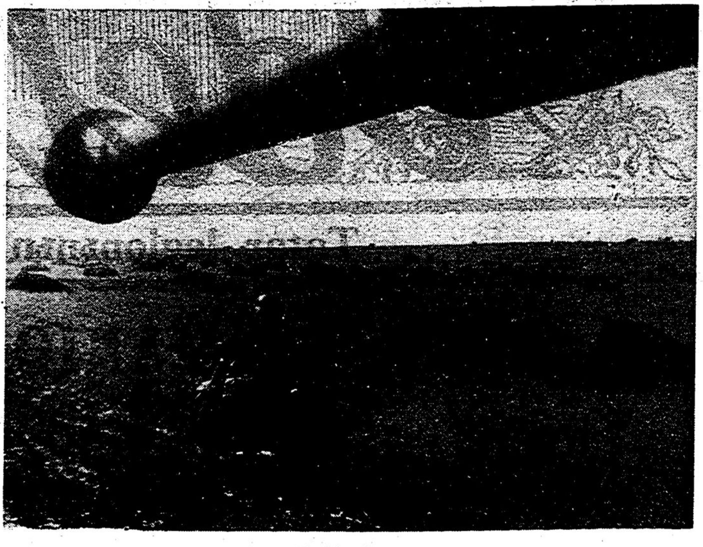

Tanklar hөçyme

Suqъş xəllәre

Leningradtan kөn jaqta kөcle kөrəş ◉ Urta Dneprdə german qəskərlərenen unъşlъ qarşъ hөçyme ◉ Ber kөn ecendə 214 Sovet tankъsъ juq itelgən.

Sovet „qъşqъ hөçyme“ nen ytkən dyrt atnasъ ecendə, bol’şeviklar yzlərenen kөcle hөçymnəren kөncъqъş frontъnъn tөrle byleklərenə salъp qaradъlar. German xərbi komandalъqъ bu hөçymnərne sъqъlmalъ taktika belən qarşъ aldъ. Kөncъqъştaqъ operatsiәlәr өc kyrneştə bara: qajber sъzъqlardan urъnlъ kire kity, doşman eckə kergən çirlərdə front sъzъqъn tigezləy həm frontnъn qomumi xələnə qarata ajъrъm өlkələrdə hөçym-operatsiәlәren alъp baru. Masələn, Pogrebisce tirəsendə german qəskərlərenen hөçyme unъşlъ nətiçəgə ireşte. Bu өlkədə german qəskərlərе doşman pozitsiəsen өzep jъraq eckə kerdelər.

Aldaqъ hөçymnərendə Sovetlar zur kyləmdə texnik kөclәren juqaltu səbəple, sonqъ atnada kyp sanda qəskəri kөc qullana başladъlar. Ləkin bu taktika da bol’şeviklarqa unъş birmәde, alar qanlъ juqaltular nətiçəsendə hөçymnəren jomşartъrqa məçbyr buldъlar. **Kөncъqъş frontъnda german xərbi komandalъqъ yzenen strategik həm taktik jaqtan өstenlegen kyrsətte.**

Kөncъqъş frontъndaqъ suqъş sonqъ kөnnərdə tybəndәge jynəleşlərdə bara.

Kerctən tөn jaqtan kөncъqъşta həm Kirvogradtan tөn jaqtan kөnbatъşta Sovetlarnъn hөçymnəre kire qajtarъlqan.

Kөn jaq frontnъn urta өleşendə Sovetlar **Bug** jъlqasъ bujъna cъqu teləge belən Vinitsa şəhəre jynəleşendə ajъrъm byleklәren hөçymgə taşladъlar. Bug jъlqasъ aşa ytkən doşman bylege urap alъnqan həm juq itelələr. German rezervalarъnъn qarşъ hөçyme nətiçəsendə bu jynəleştə Sovet qəskərlərе Vinitsa şəhərennən 40 km. kөncъqъşqa kire bərelep taşlanqannar. Sovetlar yzlərenen jana hөçymnəren **Uman** şəhəre jynəleşendə başladъlar. Uman şəhərennən 50 km. tөn jaqta **Zaşkof** rajonъnda german qəskərlərenen hөçyme nətiçəsendə, kyp kyləmdәge urъnnar doşman qulъnnan alъnqan. Doşmannъn tanklar jardəme belən bulqan qarşъ hөçyme qanlъ juqaltular belən kire qajtarъlqan.

Novograd-Volъjnsk həm Sarnъjdan kөnbatъşta Sovetlarnъn zur kөc belən alъp barqan hөçymnəre tuqtalqan. Doşman qanlъ juqaltularqa ducar itelgən.

Recitsadan kөncъqъşta bol’şeviklarnъn zur kөc salъp jasaqan hөçymnəre, qatъ kөrəş sonъnda, kire qajtarъlqan. Alarnъn saqlanu sъzъqъn ytep urъnlъ kerylərе qamap alъnqan həm bu urъnnar doşman kөclərennən cistartъlqan.

Vitebsk rajonъnda Sovetlar 52 uqcъ diviziə, 27 tank brigadasъ belən kөcle hөçym itələr. German qəskərlərе zur qəharmanlъq kyrsətep, qatъ kөrəştə bol’şeviklarnъn hөçymnəren tuqtatqannar həm saqlanu sъzъqъnnan eckə kergən ajъrъm byleklərne qamap alqannar.

Neveldən tөn jaqtan kөnbatъşqa Sovetlarnъn hөçyme ber nindi də nətiçəgə ireşə almaqan.

Ilmen kylennən tөn jaqta Sovetlarnъn kөn bujъ tuqtausъz alъp barqan hөçymnəre qatъ kөrəş nətiçəsendə tuqtatъlqan. Sovetlar kyp sanda tanklarъn juqaltqannar.

Leningradtan həm Oranienbaumdan kөn jaqta Sovetlarnъn saqlanu sъzъqъnnan cъqularъ juqqa cъqarъlqan. Doşman ber kөn ecendə genə bu jynəleştə 91 tank juqaltqan.

Kөncъqъş frontъnda barъ tik 17 nce qinvarda bol’şeviklar 214 tank juqalttъlar.

Tөn jaq Italiədə doşmannъn frontъnъn un qanatъna jasaqan hөçymnəre ber nindi də nətiçəgə ireşə almaqan. Frontnъn başqa byleklərendə barъ tik urъnlъ suqъşlar bara.

Fransiənen jazmъşъ

(D-r Ditrixnъn fransuz zurnalistlarъna sөjləgən notъqъ)

Dəvlət mətbuqat başlъqъ d-r Ditrix, 13 nce qinvarda, Parizda, mətbuqat kinəşməsendə fransuz zurnalistlarъna notъq sөjləde. Ul bygenge kөndə Fransiə çəmaqətcelegen qъzъqsъndъrucъ məs’ələlərgə qaqъlъp Jevropa doşmannarъnъn radio arqъlъ tarata torqan programmalarъ belən qəməldə aşrъla torqan təçribələre arasъnda qarşъlъqlar barъn kyrsətep ytte. Ul tөn jaq Afrika belən kөn jaq Italiədə aclъq, bөlgenlek həm tөrle joqъşlъ auъrular xөkem sөryen əjtep ytte. Şundъj uq jazmъş, ingliz-amerikalъlar çingən təqdirdə, Jevropaqa da kiləcək. Ul vaqъtta Fransiə cylgə əjləner ide.

Fransiənen kiləcəge, Jevropanъ beterergə omtъlucъ qara kөclər belən inde bəjlənməgən. Fransiənen jazmъşъ Jevropa qorъ çiren janartu belən өzelməslek bulъp bəjləngən. Fəqət Germaniə qoralъ qъna Fransiəne qotqara alacaq. Fəqət jana çinep cъqqan Jevropada qъna janarqan Fransiə qojaş astъnda lajъqlъ urъn taba alacaq, didе d-r Ditrix.

ҚƏJAZ ISXAQI

(Dəvamь. Başь uzqan sannarda)

★

Suqьş çirenə kilep çity belən Timerqəli yzenen başьnda eşlənep betkən planьn eşkə cьqarьrqa kereşte. Anьn xisabь bujьnca qomumi heçymgə qədər əle ike atna, jegerme kən qədər vaqьt bar ide. Şul qьsqa vaqьtta ul bөten xəzerleklərne kyrep betərgə tieş həm də bik saq kejencə eşləp, yz alajьnьn (polgьnьn) urьs ofitserlarьn, urьs bylekləren hic şəbhəgə teşermicə, bөten qəskərne, qoralnь, xəzinəne qulьndaqь gizle plannarь belən tөrek tarafьna kycerergə tieş ide və tөrek qəskəren şul zur həlakəttən qotqarьp alьrqa tieş inde. Anьn ber nicə atnadan birle başьnda qajnaqan və peşkən fikre şul ide. Şunьn өcen ul qəskəri kinəştə bөten frontnьn məqlumatьn tuplaqan ide, şunьn өcen ul yzenen berdən ber qьzьn monda qaldьrmas өcen Səjemne caqьrtqan, şunьn өcen hər minutta alqa barьrqa xəzer itterep qəskərne өlgertkən ide.

Ləkin anьn bu planьn unajsьzlatqan ikence ber nərsə də kilep cьqtь. Anьn berse: tөrek jətimnəren çiarqa kilgən komitə əqzalarь, ikencese: Fəridənən kilye. Ul yzenen eşe betep, məs'ələ acьlqac, bu komitə əqzalarьnьn, bergə bulqannar dip, şəbhəgə alьnularьnnan, bөten Kafkaz mөselmannarь arasьnda qatь ber terror başlanudan qurqa ide. Ikencesendə: Arьslannar qailəsenə bik zur şəbhə tөşerep, şul matur tөrek qailəsenen həlak buluьnnan şiklənə ide. Şunьn өcen ul bu məs'ələlər xaqьnda bik qatь qətqi qərar birergə bulqan və mөmkin qədər tiz yzenen bu komitə belən də Fəridə belən də mөnasəbatne kisərgə tieş tapqan ide. Andan son yzenen urьs ofitserlarьna qarşь xərəkəte belən çirle ofitserlarqa qarşь totacaq julьn bilgeləy qala ide. Dөrestən əjtkəndə ul bolarnьn həmməsen də xəl də itkən ide. Aqtьq cikkə qədər ber kemgə ber xəbər belderməskə, ştabtan alьnqan əmer itterep bөten polknь, tөnge ber manevr belən, tөrek tarafьna kycerergə, şunь tabiqi juldan alьp barьr өcen ul qajtqan kөnne yk yzenen bөten urьs və tөrek ofitserlarьn tupladь. Işekkə qaraul qujьp, suqьş iptəşlərennən hic kemgə syz cьqarmasqa syz alьp, alarqa tiz kөnnən heçym өcen əmer kiləcəgen, bolarnьn çiьntьq polklarьna tөrek frontьn jaru vazifasь jөklətelgənen, şunarqa hər minutta xəzer bulьp torunьn kirəklegen və monь soldatlardan, bigrəktə şundaqь qalqan tөrek bala-caqasь, xatьn-qьzьnnan saqlau tieşlegen anlattь. Urьslarnьn hic ber tөrle şəbhələren ujatmas өcen, Istanbulqa barmajьnca məs'ələnen xəl itelməjəcəgen səjləde və şul plannьn ber kisəge itterep: — ştab başь mondaqь jətim balalar, xatьn-qьzlarnь mөmkin qədər tiz artqa kycerergə əmer itte. Şul eş belən məşqyl bulьr өcen Kafkaz mөselman komitəsenə rөxsət birelde. Barьqьz da şul eşne tiz beterer өcen komitə əqzalarьna jardəm itegez, front tizrək paklansьn dide. Barsь da polkovniknьn fikren qabul itte. Şunda uq tiz kөndə şul jətimnər eşen beterer өcen ber urьs ofitserьna kin səlaxiət ta birelde. Ikence kөnne ul kyrşedə tora torqan kynelle ərmən byleklərenen başьna həm də şul qanattaqь kazacej polknьn komandirlarьna xosusi xat jazьp yzenə kilergə caqьrdь.

Axrьnda şaqtьj arqadaşca səjlənəcək əhəmiətle syzlər bar dip syzne kiste.

Şul kөnne yk ul Qazan tatarь mөqəllimennən bulqan Ibrahim digən ber ofitserne caqьrьp: „Sez urьsca da, tatarca da jaxşь beləsez, menə ştabtan ber gəzitə birdelər, şunь tiz genə tərçemə itep biregez. Əgər anlaşьlmaqan çire bulsa, mina kilegez, ləkin eşne bik acьq jөrtməgez“ dide … Qьzьna,

Ap-aq bulqan Ibrahim kerep bastь

Fəridəgə urьn xəzerlərgə ber ofitserqa əmer birde. Qulьndaqь gizle məqlumatnь julqa qujьp jazarqa utьrdь. Ul eşkə kereşep өlgerməde, xezmətce soldat: „Ofitser Ibrahim kilde“ dide. Timerqəli gizle kəqəzləren, tuzdьrqan jəşren xaritalarьn alьp qujdь. Tөsenə komandir qiafəten birde, kertergə quştь.

Appaq bulqan Ibrahim kerep bastь. Polkovnikqa anьn ajaqlarь qaltьrьj kebek kyrende. Ul dөreldəgən tauьş belən: „Polkovnik, min bu xezmətne eşli almьjm, mine azat itegez“ dide, yze kyzen tybəngə teşerde. Mirxəjdər belməgəngə salьnьp: „Nik, nik? Sezneŋ bit telegez çitərlek?“ dide.

Ibrahim xəl aldь: „Polkovnik, bu məqalə bit bezgə, bөten tөrek-tatar qəskərenə qarşь jazьlqan. Monь bit ştabqa birelsə, monь jazucь bөtenləj həlak bulacaq … Min bu eşne eşli almьjm, mine, polkovnik, azat itegez!“ dide.

Mirxəjdər kөlde: — „Məqaləne uqьdьqьzmь?“. Ibrahim: „Uqьdьm, uqьdьm, ber tygel өc uqьdьm. Şunarqa sezgə kildem. Mine azat itegez!“. Mirxəjdər kөlgən rəveştə: „Berdən ber isən qalqan tөrek ilen vatarqa barьrqa, berdən ber isən tөrek dəvləten beterergə, Ajasufiəgə təre taqarqa barьrqa sinen kөcen çitə də, əllə nindi ber jazucьnь xərbi məxkəməgə birergə kөcen çitmi? Bu ni digən syz? Monda nərsəder min anlamaqan ber ser bar!“ dide. Ibrahim qьzardь, byrtende, qaltьrana başladь. Başьnnan əllə nərsə çavap ezləde: „Qəskəri xezmət bit, ant bar bit, antnь boza almьjm, şuna baram“ dide. Mirxəjdər taqьn kөlde: „Russiənen zurrajuь, kinəjye, bajuь өcen bөten dөnjadaqь tөrek xalqьnьn, xətta bөten mөselman dөnjasьnьn berdən ber arqa tajanьcь bulqan Tөrkiəne beterergə tieş tabьlsa, sin şul antьn bujьnca şul eşne eşli alasьn! Şulaj bit?“ — Ibrahim başьn ide — „Şulaj bulqac, menə bu mөxərrir: sine, mine, barьbьznь urьs өməcelərə, xalqьbьznь kisər өcen urьs qulьndaqь baltanьn saplarь dip atьj. Dimək bezgə qarşь kilə, bezgə doşmanlьq eşli. Sin şul antьn bujьnca anь da xərbi məxkəməgə çibərtergə tieş! Bu məqaləne bit beznen qəskər uqьsa, bez Ajasufiəgə təre taqarqa barmьjbьz diy ixtimalь bar.' Bezgə Ajasufiəgə təre taqarqa kirək, cөnki ştabnьn əmere şul. Min polkovnik bulsam, sin ofitser!“ dide. Yze Ibrahimnьn kyzenə qaradь. Ibrahim qaltьradь, dereldəde, kyzennən mөlderəp jəş kitte, urьscalap: „Buldьra almьjm polkovnik! Xөkemgə biregez!“ dide … Mirxəjdər urnьnnan tordь, Ibrahimnьn janьna kilde, çilkəsenə qulьn qujdь, kyzenə qaradь. Acьq itterep: „Dimək, sinen əle milli vьçdanьn sələmət … Dimək əle urьs өməcelege qanьna senməgən, sin əle Şəjexqəli bulьrqa omtьlmьjsьn? Şulaj bulqac, min xəzer menə polkovnik bulmajьnca, sinen kebek ber tөrek ulь, tөrek ofitserь həm də sonqь mөstəqil Tөrkiəne beterergə eslərenə jөklətelgən tөrek ofitserь bulьp, sinen synməgən vьçdanьna ber sө'al birəm: Sin min, başqalar şul julda eşlərgə kirəkme? Şul ant bujьnca barьp tөrek millətenen qalqanьn da urьs itege astьna taptarqa kirəkme, əllə bu jazucь əjtkəncə, urьs өməcelegennən cьqarqa kirəkme?“. Ibrahim aptьradь, çəvap taba almadь, ber azdan son: „Belmim polkovnik, minem vьçdanьm şul qədər qəzaplana, ber syz əjtə almьjm. Minem atam mulla ide. Bezdə tөreklərgə məxəbbət şul qədər zur ide, xalqьbьzda tөreklərgə qarşь iman şul qədər tirən ide — bөten qotьlunь Tөrkiədən kөtə ide. Min xəzer yzemne şul tөrekne beterycelər arasьnda kyrep şaşam. Nişlərgə belmim. Bezdə kөc juq. Bezdə təşkilat juq!“. Mirxəjdər: „Ərmənnər ni eşlilər? Arzrumnьn, Tərapzunnьn, urьs qəskərenə julьn acqan keşelər kemnər ide? Ərmənnər tygel ideme? Nik şundьj eşne urьsqa qarşь: azərbaj-

Polkovnik keckenə tərəzənen qarşьsьna barьp bastь

çanlь, daqstanlь, qomьq, tөrkstanlь, idel-urallь eşli almьj? Nik şunь sinmin eşli almьjbьz?“.

Ibrahim: „Son bit polkovnik turьsьn əjtim: min yzem qacarqa ujladьm. Ləkin bit tegendə ilebez bar. Min qacsam, başqasь qacsa, qalqan ilebezgə bit urьslar qьlmaqan nacarlьqnь qaldьrmaslar. Qalqannar bezgə ləqnət uqьr …“. Mirxəjdər: „Ərmənnərnen qalqanь juqmь? Alarqa Tөrkiədə çənnətterme! Nik alar eşlilər? … Juq cibər jeget, sinen əle milli vьçdanьn aktif tygel, passif kenə, ərmənneke aktif! … Jarьj bar! Əle sinen başьnda bu fikerlər peşep betməgən, ləkin ber kemgə də monda səjləngənnərne səjləmə! Urьslardan şəbhə ujattьrma, kirək bulsa caqьrtьrmьn … Mina xəzer polk mullasьn çibər“ dide. Ibrahim qattь, cьqa almadь: „Polkovnik, min vьçdan qəzabь belən joqlьj almьjm, sataşam. Kyz aldьma tөrek ylekləre kilə. Bualar, yterməkce bulalar… Min bu qəzapnь kytərə almьjm. Mina jul kyrsət!“.

Mirxəjdər: „Sinen kebek qəzaplanqan taqь tөrek-mөselman ofitserь barmь?“. Ibrahim: „Bar. Ənə tege qomьq Arьslan, tөrekmən Qaqaçan, tege daqstanlь kapitan Xaçi uqlь, bik kyp unterlər, bik kyp qəskərilər, həmməse ecennən jana, kөjə!“. Mirxəjdər idəndə əjlənde, Ibrahimnьn aldьna kilep bastь: „Menə monnan cьq ta, yzen ьşanqan ofitsər, unter ofitsər kebek qəskərnen anlьraqlarьn çi da, ber kemgə dө beldertmicə, şul məqaləne uqь. Şundaqь syzlərgə fikerne eşləp, ləkin gəzitəne minnən alqanьnnь səjləmə! Annan fikernen nicek baruьn mina beldererseŋ!“ dide.

Ibrahimnan son polkovnik gizle qəskəri serlərne julqa qujdь. Urьs qəskərenen xəzerge torqan çirenen planьn ikence ber kəqəzgə teşerergə totьndь. Kiləcək heçymnen maqsatlarьn, jullarьn eşlərgə kereşte. Ozaq eşləp arьp betkəc kenə, tөnnen bik son ikənen kyrep, jatarqa xəzerlənde. Qadəte bujьnca uramqa cьqtь. Yzenen qəskərenen tora torqan çirləren ytte. Menə ber tөrek өjendə jana torqan utqa kyze teşte. Ul aqrьn qьna şunda taba kitte. Keckenə tərəzənen qarşьsьna barьp bastь. Bylmədəge keşelərne qararqa totьndь. Anda unlap-unbişləp keşe çiьlqannar, əllə nərsə xaqьnda səjlilər, qьcqьrьşalar ide. Jaqьnьraq kilde. Ibrahimnьn, taqьn ber nicə ofitsernьn, xərbi mullanьn, ber nicə unter ofitsernьn jөzləren tanьdь. Taqьn kilə teşte. Qajber syzlərne də işetkələde. Həmməsenen jөzlərə qьzarqan, kyzlərə jaltьraqan, bar da bik qatь qəsəbiləşkən ide. Syzlər bajaqь gəzitə məqaləse өstendə bara ide. Ul ozaq qьna tьnladь, əllə kerergəme ikən digən fikergə də kilde. Ul fikerdən də qajttь. Zur ber adьmnь atlaqanьn xis itep, tьnьclanьp өjenə taba borьldь.

★

Ikence kөnne qadi kөnnər tөsle itterep, polkovnik Timerqəli irtə yk eşkə kereşte: qəskərne kyzdən kicerde, atlarqa kyz taşladь, kənsələriəgə kerde, xastəxanəgə kerep doktorlar belən səjləşte, jana ike şəfqət tutaşь kilyen belgertte, xastələrnen xəlləren beleşte. Kilgən kəqəzlərgə çəvap jazdь. Kөndəlek eşləren eşləde, eşlətte. Ocraqan ofitsərlər belən elekke kebek arqadaşca, qatь qullь komandirca mөqaməlidə buldь. Eş belən ocraqan Ibrahimqa da gyjə ber nərsə bulmaqan kebek itep, iskecə komandirlьqta buldь. Kilgən komitə əqzalarьna jardəmne bik qьzu totsa da, alarqa qarşь rəsmilekne taşlamadь, eşlərne mөmkin qədər urьs ofitsərlərennən eşlətergə tьrьştь. Өjenə kitərgə bulqanda qьna Ibrahimqa: Bygen aştan son səqət 3 tə yzenə gəzitə xaqьndaqь fikerlərne kiterergə, 4 tə xərbi mullaqa kilergə əmer itte. 5 tə komitə keşelərə belən səjləşergə vaqьt bilgeləde. Yze kөtelməgəndə əmer kilep cьqmasьn diep işegen bikləde, urьs kөcenen Kafkaz çөbhəsenen xaritasьn jasarqa totьndь. Ul anь elgəre keckenə qulda xərbi kinəşkə jaraqlь itep kenə eşlərgə başlasa da bik kyp vaq, ləkin əhəmiətle məqlumatnь sьjdьra almaqanqa zur mas-

tabqa kycte. Xaritanьn kem qulьna teşəsen bélməgəngə, qadi tərek ofitsəre anlarlьq dərəçədə eşlərgə totьndь. Front bik kin bulqanqa, heçym planь bik zur bulqanqa, monь xaritaqa teşerep betery ecen əllə ni qədər vaqьt kirək buldь. Məqlumat bik terle-terle bulqanqa, bolarnь qadi ofitsərgə anlatьrlьq jasau ecen bik kyp baş vatarqa tieş buldь. Polkovnik yzenen 28 jьllьq urьs qəskərendəge beten tuplaqan məqlumatьn biry, xəzerge tərek — urьs tartьşьnda yzenen burьcь, yzenen milli burьcь dip iman itkəngə bu monа qədər urьs eməsendə jeryen, urьs baltasьna anlamьjьnca sap buluьn, təreklek aldьnda şundьj ber xezmət belən genə juarqa memkin dip ьşanqanqa, beten təçribəsen, beten yz syzlegen çiьp eşendə dəvam itte. Kyptən səqət 3 bulsa da, kyptən Ibrahim kətə torqan bulsa da, frontnьn ber pocmaqьnьn xaritasьn istilaqi rəsemnəren jasap beterməs borьn işekne acmadь, anь kertməde. Xezmətce soldatьna cəj jasarqa quşьp, Ibrahimnь caqьrdь və soldatnь qəskəri mullaqa ber jartь səqət son kilsen dip əjtergə çibərde. Ejdə yzlərе genə qalqac, cəj janьna Ibrahimnь utьrtьp səjlətergə totьndь. Ibrahimnьn səjləgəne ketelgənnən də zur bulьp cьqtь.

„Qəskər başlьqlarьnьn tərek qismenen zur ber eleşe bik auьr vьçdan qəzabь astьnda. Alar həmməse də bu eştən cьqьş ezlilər. Seznen ştabtan kilep jasaqan məqryzəgez bolarnьn beten sabьrlarьn təkəndergən. Qajberlərе: heçym başlanqac ta tərek-lərgə kycərgə kirək dilər. Qajsьlarь: xəzer yk berəm-berəm qacu julьnda bulьrqa kirək dilər. Qəskər arasьnda da zur ber ec poşu bar. Alar arasьnda xatlar jazьp, jardəmnər itep, yzenə yze qəskərne qaratqan ber Qazan meqəllime bar. Isme Vaxit Fəxretdin. Şul da əllə nindi ber plan qora bulьrqa kirək. Menə xəl şul".

Polkovnik: „Arada ştabqa syz jertə torqan jəisə mondaqь urьs ofitsərlərenə xəbər birə torqannar juqmь?". Ibrahim: „Bar bulьrqa kirək. Kyptən tygel genə kilgən başqьrt prapercigь həmşirə Karalova belən bik jaqьn dilər. Karalova Petrburdaqь əllə nindi jarlь aristokrat familiəsenen qьzь. Yze ci urьs. Qəskərilərdən berike urьs ofitsərlərendə dincek bulьp tora torqan jəşiər bar ikən. Alar tegeləj genə auьzьnda syz tota almasa qьna!".

Polkovnik: „Mina nicek qarьjlar?".

Ibrahim: „Sezgə ofitsərlərdən ьşanьc zur. Ləkin kybese sezdən bu heçym planьn estenə almas, alaj itep, bolaj itep beznen qəskərne cittəge frontqa kycertergə tьrьşьr dip kətkənnər ikən, xəzerge xəbər alarnь bik aptьratqan". Polkovnik: „Haman şul passiflьq . . .". Ibrahim: „Ni eşləsen, jul juq bit polkovnik! Qəskərlər arasьnda şaqtьj doşmanlьq bara. Andьj-mondьj eşkə qədər çitye də memkinder".

Polkovnik ujlandь: „Kapitan Fəxrislamof ni fikerdə? . . .". Ibrahim, anьn anda buluьn polkovniknьn belyennən aptьrap kitte. Monьn məqlumat ala torqan başqa keşese də bar kyrəsen dip şebhələnep qujdь. Elgəre kapitannьn polkovnikqa qarşь buluьn səjləməskə qərar birgən bulsa da, ap acьq səjləde. Axьrьdan: „Ul bit bik dinle keşe. menə monda frontta urazasьn qaldьrmadь. namazьn uqьdь. Min terekkə qarşь suqьşьp kafer bulьr xəlem juq di". Polkovnik Ibrahimqa jana əmerlər birde, taqь başqalar belən səjləşep anlaşьrqa quştь və qəskəri mullanьn da fikren beleşep, Ibrahimnь cьqarьp çibərde. Mulla belən səjləşergə plannarьn xəzerləde.

(Dəvamь bar)

(Dəvamь)

VI

Ber çirdə də eşkə kynep çitmi,
„Doşman qьzь!" diep qualar.
Işektən də Gəlsem сьqьp çitmi,
Şarqьldaşьp kelep qalalar.
Qərleklərgə tyzep jeri də ul,
Ejgə qajtqac kynelen buşata.
Qara urmanda, jьrtqьc tьrnaqьnda
Qalqan çanqa yzen oşata.
Auьru ana təmle syzlər belən,
Yksep çьlar qьzьn juata.
Hər auьrnьn çinele kiləcəgen
Səjləp, qьzьn nazlap joqlata.
Ajlar uza... Kelep kilgən jaznьn,
Jazlarnьn da jəme kyrenmi.
Inrəp, sьqrap uzar ajlarь da
Ketkən şatlьqlarqa terenmi.
Tik Gelsemnen maturlьqь haman,
Haman arta, haman tulьşa.
Anь kyrep jaznьn cəcək, gele
Acьnьşьp kennəp quьşa.
Tən, jez maturlьqь belən bergə
Gelsemnen də aqьl, insafь
Torqan sajьn gyzəllənep arttь.
Ul adəmnen gele, in safь.
Çigetlərne səjmi, teləmi də,
Çigetlərdən yze qacmьj ul.
Alar belən jyri genə jeri,
Hic ber kemgə kynelen acmьj ul.
I, qemernen jarlarьna sьjmьj,
Şaulap aqqan jazqь taşuь!
Men xialqa kymelep jəş kynelnen
Kelep, səjenep kykkə aşuь!
Sin qajtmassьn inde...: mina kire?
Jəş qьzlarnь suьrьp yrməmen...
Jerəgemne izge səjy belən
Rəxətlənep utqa etməmen...

VII.

Rəxət çəjlər kyptən ytkən inde.
Sajrar qoşlar qajtьp kitkənnər.
Bar denjanь tun, suьqqa terep
Qarlь qьşlar kilep çitkənnər.
Şaulap aqqan ineş, jьlqalarqa
Qalьn bozlь jurqan jabьlqan.
Qajtarmas kec belən tenjaqьnnan
Qar, bolьtlar bire aqьlqan.
Qaja qьna kyzne cejersən də
Qьş kergənlek kyzgə bərelə.
Qaja qьna barma. tabiqətnen
Ylgənlege anqa terelə.

VIII.

Fazьl belən Vafa suqa batqan,
Suqa batqan kebek juqalqac.
Vafanьn son xatьn, balalarь
Ni eşləde jətim, tol qalqac?
Vafadan son anьn tьrьş dustь,
Kypne kyrgən jarь — Mahiqa
Kiler kennər ciksez auьrlandь.
Mahi cumdь xəsrət, qajqьqa.
Itək tulь bala qaldь. Barь da
Ajaqsьz da qulsьz — bik jəşlər.
Mona caqlь tьnьc aqqan kennər
Cualanьp bette həm eşlər
Torqan sajьn artqa kitə bardь.
Nişlərgə də Mahi belməde.
Kyp çirlərgə barьp inəlde, tik
Hic ber kemdən jardəm kilməde...

IX.

Qajqьsьna batьp jergəndə ul
Ketməgən də anь ocrattь.
Kicereşnen beten auьrlьqьn
Ana səjləp kynelen buşattь.
Ul „Kic belən kerep сьqarmьn!" — dip
Yz eşenə captь, aşьqtь.
Kennər bujь anь kətə, kətə
Mahi ardь, Mahi zarьqtь.
Ul kilgəndə bar bala da joqlьj.
Vaqьt son, ten urtasь ide.
Əgər taqьn ber az kilmi torsa
Mahi inde jatasь ide.

X.

Ul anarqa şunda bolaj dide:
„Irtədən son sezdə torьrmьn.
Quldan kilgən beten jardəmne də
Ajamьjca birep barьrmьn.
Tik, sin, apa minem tuqannьqnь
Hic kemgə də ber də əjtməssen!
Keşe-fələn barda, onьtьp ta,
Jaqьn-tuqan — diep jertməssen!
Balalar kyp, jalqьz ken itye
Auьr bulqac, kerttem — diərsen!
Ul jьraqtan, Ural taularьnnan
Kilgən, bire eşli — diərsen!

XI.

Beznen qemer qьzьq qьna tygel.
Kytərməslek auьr buldь ul.
Hər cat sajьn saqlar ylem. aclьq,
Belgenlektə irtə suldь ul!
Ber ujlasan əle bez qart tygel...
Kelep, ujnap eşlər caq qьna.
Kyzlər — ytken!
Gəydə — turь. Fəqət
Qorau teşkən başlar — aq qьna.
Apam! Nişləp bolaj ber ezleksez
Bar auьrlьq bezgə aqьldь?
Bez bit əle ber də jəşəmədek
Adьm sajьn mixnət sarьldь.

XII.

Minem qemer sabьj caqtan başlap
Cit illərdə uzdь. juqaldь.
Tuqan yskən çirne ezelep. ezelep
Saqьnu saqьşьna uraldь.
Sabьj caqnьn çinel qulь belən
Başlap çibərelgən bu jery
Qajcan betər?
Qajcan qajtьp tuqtar
Nasьjrmь ikən taqьn il kyry?
Əllə juqsa qalqan qemerem də
Cit illərdə şulaj uzarmь?
Tuqan yskən çirne kyrmi jəşəp.
Ber ken əçəl qulьn suzarmь?
Jazmьşьma başьm təmam iep
Jort, ilemne onьtьrmьnmь?
Ber jar tabьp, anьn ilen səjep
Saqьnulardan qotьlьrmьnmь?

XIII.

Minem jery haman elekkecə.
Ber ni belən iregem ciklənməs
Min ьşanam qajcan, nicek kenə
Qajtsam da min, işegen biklənməs.
Ejlənmədenme? — dip sin sorьjsьn.
Juq, apam, min haman xatьnsьz.
Jəşlek... uzdь. Qalqan qemerem də
Şulaj uzar inde jort, tunsьz.
Əni bajtaq elek ylgən ide.
Ə ətine bьltьr çirlədem.
Təp-tygərək jətim qalqac bajtaq
Çylərlənep jerdem... cirlədem.

XIV.

Biktimernen bigen taşladьm da
„Timer" digən jana çan buldьm.
Məngildinnen „ildin" axьrьn taşlap
Mənge digən jana at qujdьm.
Dimək xəzer jana tuqan çanmьn.
Atьm — Timer, Mənge — familjəm.
Elekkecə bala-caqam juq həm
Juq xatьnьm, juqtьr qailəm.
Nigə şulaj Timer, nigə Mənge
Bulqanьmnь ber ken səjlərmen.
Tormьş bylək itkən auьr monnь
Tan qaldьrьp ilgə kejlərmen...

XV.

Tik sin mine, apam, ber caqta da
Elekkecə deres atama.
Janalarnь iske isem belən
Сьnnap ytenəm: ber yk butama!
Kyrşelərеn əle kyrmədelər.
Sin alarqa bolaj diərsen:
Jьllar... auьr. Ejdəş itep bujdaq
Ber çigetne kerttem — diərsen!
Jə qalqanьn irtən səjləşerbez,
Jatьjq inde, apam, ten uza.
Mina urьn qajda salsan da ber.
Tьnьc joqla! Nurьn tan suza!"

*

Qaçiz tuqanьna Mənge şulaj
Jardəm vəqdə itep syz birde.
Şьmcьlardan tьşqь saqlьq ecen
Tuqannьqьn matur jəşerde.

XVI.

Ber kemnen də qemere mənge tygel.
Tuu belən ylem ketəbez.
Şuşь ike noqta arasьn bez
Jə kelep, jə inrəp ytəbez.
Biek taular başьn qocьp jatqan
Bozlauьqnь qojaş eretə.
Menər milliard tamcь quşьlьp, qocьşьp
Zur jьlqalar tua, gerlətə.
Taular jьrьp aqqan bar jьlqalar
Jьraq dingezlərgə cabalar.
Alarnь bit hic ber terle kec tə
Tuqtata almьj: jarsьp aqalar.
Bozlauьqtan başьn alqan sular
Taular aşi... Taşlar aqьza.
Jьraq jatqan dingezlərgə alar
Dulap, taşьp haman aşqьna.

XVII.

Beznen qemer taular jьlqasь kyk
Jarsьp. dulap alqa aşьqa.
Jəşərgə də kyplər elgerə almьj
Qaranqь gyr сьqa qarşьqa.
Tik bez ana caqlь bulqan julnь
Basqьc. kirtləc itep ytəbez.
Çitmeş. siksən jьllьq qemerne də
Terle dəyerlərgə sytəbez.
Nəni caqlar beznen isebezdə
Kyp saqlanmьj, çildəj juqala.
Alar urnьn alqan sabьj caq ta
Az istəlek birep aqьla.
Ə jəşlek son? ...
A, tik jəşlek kenə
Ber qajcan da istən juqalmas.
Mək cəckəse kebek qemere qьsqa,
Bergə atlьj, ber caq jьqьlmas.
Bez jəşlekne ille jəştə tygel,
Tuqsanda da matur səjəbez
Yze bezdən jьraq qalqan bula,
Ken-ten saqьnьp yzen səjlibez.

(Dəvamь bar)

Y. NAURUZ

N. ce qər batalionьnda

AQŞ mətbuqatь bol'şeviklarnьŋ yzgəryenə ьşanmьj

Kyptən tygel genə, Nju Jorkta, Amerika kommunistlar firqəsenen berence sərkətibe Erl Broder, kommunistlar çiьlьşьnda, firqə əqzalarьn jaŋa programma belən tanьştьrdь. Firqənen xəzerge kendəge kerəş julьna qarata, Broder: „Kommunizm həm kapitalizm dənja jəzendə tьnьc tormьş alьp baru həm bergə xərəkət ity ecen qomumi jul taba başladьlar. Bu suqьştan son kapitalizm estenlege eşce xalьqlarqa jaxşь tormьş şartlarь tudьrьrqa tieş həm monь tormьşqa aşьruda kommunistlar firqəse alarqa jardəm itəcək. Eşcelər arasьnda sənaqət xuçalarьna qarşь bulqan baş kytərylər betərgə tieş. Cenki bu baş kytərylər suqьşnь alьp baruqa, millətkə həm eşcelərgə zur zian kiterələr" dide.

Firqə komitetьnьn qərarь bujьnca, kommunistlar firqəse, kiləcəktə firqə isme belən tygel, ojьşma dip kenə atalacaq. Bu yzgəreşkə Broder: „Eş firqənen ismendə jərmi, anьŋ totqan julьnda, eşləgən xezmətendə tora" digən aŋlatma birde. Brodernьŋ bu syzlərenə qarata Amerika mətbuqatь: „Başqa səjasi aqьmlar işme belən yz eşləren eşləy, ul hər vaqьtta da kommunistlar taktikasьna xas buldь" dip jazьp cьqtь.

Bol'şevizm qurqьnьcьqь Jevropaqa tarala başlauьna amerikalьlar barmaq aşa qьna qarьjlar ide. Xəzer inde bu qurqьnьcьq amerikalьlar ilenə kerə başlaqac, alar bol'şevizm turьnda betenləj başqa cьr cьrlьj başladьlar. Amerika, Jevropa xalqьna Dimitrof vəqdələrenə ьşanьc belən qararqa təqdim itə, ə yzlərə Broder syzlərenə ьşanmaularьn acьqtan acьq belderə başladьlar. Kyrəsen, alar Jevropa xalqь alarqa qaraqanda anьsьzraq diep ujlьj torqannardьr. Ləkin Jevropa xalqь bol'şevizmnьŋ syzdə genə yzgərycən bulqan səjasəten jaxşь aŋlьj həm yzenen kiləcək azatlьqь ecen aŋa qarşь kerəşə.

Britan qalime — Cercilne qəjepli

Britan tabibь Angliə çəmqiət tezeleşenen buldьqsьzlьqьn acьp sala

Ataqlь britan qalime Herris yzenen „Tormьş tuqьmasь" digən fənni kyzəty kitabьnda, britan çəmqiət tezeleşenen in şəxsi jaqlarьn acьp birə. Angliə xalqьnьn tybənge qatlaularьnьŋ nacar iqtisadi tormьşьn d-r Herris, Cercil xəkymətenen „çəmqiət tormьşьn tigezləy" məs'ələsen tormьşqa aşьra almaudan kyrə. Britan eşceigencelərə həm qadi xezmətkərlərnen iqtisadi tormьş şartlarьn həm sələmətlek xəlen tikşergənnən son, ul, fənni nigezdə həm statistik materiallarqa tajanьp, yzenen fikren tybəndəgecə jomqaqlьj:

1. Ingliz qalime Orr, britan xalqьnьn sələmətlegen tikşergənnən son, britan xalqьnьn jartьsьnьn çitərlek qədər aşьj almaqanlьqьn faş itə.

2. Nju Kastl' şəhərendə xalьqnьn baş kytərye, alarnьn aubr iqtisadi şartlarda jəşəyennən kilep cьqa. Şəhər eşcelərə balalarьnьn 13 % tь jarьm aclьqta jəşilər. Aubr tormьş şartlarь nətiçəsendə hər 1000 tuqan jana baladan 120 se ylə bara.

3. Britan xərbi ministrlьqьnьn kyrsətye bujьnca, 1935 nce jьlda eşcelər qatlauьnnan xərbi xezmətkə caqьrьlqan jəşlərnen 36 % tь sələmətsezlege hm tən qəriplege arqasьnda xərbi xezmətkə jaraqsьz dip tabьlqan.

4. Liverpul' şəhərendə ber keşegə tormьş alьp baru ecen minimum 37 şilling aqca kirək. Ə şəharnen urtaca 16 % xalqь bu urtaca tormьş alьp barьrlьq məmkinlek belən də tə'min itelməgən.

5. Angliədə eşcelər sьjnfь arasьnda, juqarь sьjnьfqa qaraqanda, ylycelər sanь 50 % qa artьq. Cercil bu statistik xəbərne Angliə xalqьnnan jəşerə.

6. Ьajdan alьp 2 jəşkə qədər bulqan balalar arasьnda ylycelər tybənge sьjnьflarda, juqarь sьjnьflarqa qaraqanda, 5 mərtəbə artьqьraq.

Britan qalimenen bu jazmalarь, plutokrat ilendə eşcən xalьqlar nindi iqtisadi xəldə toruьn acьq kyrsətə. Xalьqlar aclьqьnda, xalьqlar integyendə ingliz kapitalistlarь yzlərenen gyzəl tormьşlarьn təzilər. Britan imperialistlarь, jartь çir şarьnьn bajlьqьn talaularьna qaramastan, yz xalьqlarьnьn tybən sьjnьflarь ecen də normal' tormьş şartlarь birə almadьlar. Ingliz qalime syze belən əjtkəndə, plutokrat ilendə nindi qədellek, ireklek, xalьq ecen bəxetle tormьş bulьb menə şulaj kyrenə.

Bolqariə terrorqa qarşь kerəşə

Bolqariə baş ministrь Bozilofnьn belderye bujьnca, Sofiaqa terrorlarca jasalqan hava heçymennən məktəplər, şifaxanələr, çəmqiət idarələre həm toraq jortlar qatь zararlanqannar. Ləkin bolqar xalqь doşmannьn terrorьna tyzərlek kecne yzendə tabar. „Beznen suqьşcan ruxьbьz Bolqariənen jaqtь kiləcəgenə ьşanu belən nьqьjacaq" — dide Bozilof.

Jaŋa sovet gimьnь

1943 nce jьlnьŋ 20 nce dekəbrendə SSR xalьq komissarlarь sovetь, Sovetlar sojuzьnьn dəvlət gimьnь bulqan ataqlь „internatsional", yzenen ectəlege belən Sovet tezeleşenen çiŋye nətiçəsendə, ildə bulqan təp yzgəreşne həm Sovet dəvlətenen sotsialistik cьnbarlьqьn caqьldьrmauьna tajanьp, ectəlege belən Sovet tezeleşenə həm ruxьna jaraqlaştьrьlqan jaŋa gimьnqa almaştьru turьnda qərar birde. Bu qərar, Sovetnьŋ barlьq mətbuqatlarьnda da iqlan itelde.

Iske „internatsional" — proletariat vlastьnьŋ tantanasь ecen iske dənjanь betery, kommunistik kiləcəkne təzy ecen kerəşkə endəde həm şulaj uq beten dənja proletarlarьn kapitalistlarqa qarşь suqьşqa caqьrucь bulьp xezmət itte.

Jaŋa sovet gimьnь. betenləj kiresencə, kapitalizm, imperializmnьŋ terle akulalarьna qarşь kerəşkə caqьrudan tormьjca. alar ecen çan birydən tora. Şunь da iskə alьp kitərgə kirək ki, jaŋa gimьn tekstьnda Sovet sotsialistik respublikalar sojuzь „Bejek rus" belən nьqьqan dip iskə alьna.

Bol'şevizm nindi genə syzlər həm nindi genə jaŋa gimьn tekstlarь cьqarьp, yzləren aqlarqa mataşmasьnnar, alar barь da Sovet tutqьnьnьŋ zur tabь belən qaplanacaqlar.

Amerikada antisemitizm

Kyptən tygel genə Nju-Jorkta jəhydilərgə qarşь uzqan demonstratsiələr. xəkymət tirəsendə reaksiə tudьrdьlar. Nju-Jorknьn, şəhər başlьqь jarьm jəhyd Lə Gvardiə yzenen radio bujьnca səjləgən notьqьnda, „antisemitizm"nь qəjepləp, anь „ruxь belən amerikaca tygel" dide. „Antisemitizm" ul Jevropa ruxьnьn tuuь. Bu eş Amerikada tamьr çəjməskə tieş dip belderde, Lə Gvardiə. Notьqьn jomqaqlap ul Amerika antisemistlarьna kisəty jasadь həm demonstrantlarqa qarata politsiə kiləcəktə qətqi caralar kyrəcək, dide.

★

Dalmatin jar bujlarьnda german qəskərləre

★

Islam dineneŋ nigezləre

Hər ber meselman iman kitergəndə: „Allanьn barlьqьna həm anьŋ berence ilcese Adəm Piqəmbərgə axьrqь ilcese Məxəmmət Qələjhisələm həm bu ike arada bulqan beten piqəmbərlərgə ьşandьmdi. Şulaj itep Islam dinenen berence mədəni keşe jəşi başlaqac ta başlanqanьn təsdiq itə. Tarixlarqa qarasaq anda da beten dinnərnen nigeze həm tezeleşe ber təsle bulьp. alarnьn ber juldan barqanьn kyrəbəz. Islam dine mədəni keşelər jəşi başlau belən bergə yk xasьjl bulqan tormьş julь ikənen kyrə bez.

Dinnen beten teləge — xalьqlarnьn tormьşьn, jəşəyen tabiqi bulqan deres juldan alьp barьp. xalьqlarnь bəxetkə. mədəniətkə həm jaxşь tormьşqa cьqaru. Tarix ber nicə men jьllar bujьnca dinnen xalьqlarqa in kirəkle tormьş julь ikənen kyrsətep kilde. Ləkin şunь onьtmasqa kirək: xalьqlar kecennən fajdalanьrqa tьrьşucьlar, cit il kapitalistlarь həm ecke parazitlar dinne yzlərenə qoral itərgə tьrьşularь səbəple, dingə bik kyp yzgərtylər kertep, dinne tormьş ecen ber aubr, fəngə qarşь qanunqa əjlənderdelər.

Bu kendə beten anlь meselmannarnьn vazifasь şul dingə taşlanqan beten pьcraq cyprəklərne alьp taşlap, Islam dinenen kemeş jezen xalьqlarqa kyrsətep, xalьqlarnь din julьna kertep, alarnь bəxetle irekle tormьşqa cьqaru bulu səbəple hic ber çan. tən həm kec qьzqanmьjca eşlərgə kirək.

Sovetlar Sojuzь 25 jьl bujьnca yzenen nigeze bulqan materializm fəlsəfəsenə tajanьp: „Dindən başqa qьna xalьqlar bəxetle bula alalar, bezgə sьjnьflar kerəşenə fajdalь bulmaqan ber nindi də qadət-qereflər kirək tygel. Xalьqlarnьŋ beten tormьşь tik sьjnьflar kerəşendən genə qibarət" dip bezne dindən, men jьllar tormьş tarafьnnan kyp mərtəbələr tikşerelep, kirəkle tabьlqan qadət-qereflərebezdən ajrьp, millətebezne, xalqьbьznь həlakətlek julьna kertep çibərde. 25 jьl bujьnca bez aclьqlar, jalanqaclьqlar, aubrular. xoquqsьzlьqlar, termələr arqьlь kilep, bik kyp qəjepsez keşelərebezne juqaltьp, axьrьda həlakətlek suqьşьna kilep çittek. Bolar barda şul dinsezlek, materializm çimeşləre.

Materializm bik iske fəlsəfə, ul kyptən kyp mərtəbələr tikşerelep, anьn tormьşqa jaraqsьz ikənlege nьq təsdiq itelep, bar xalьqlar tarafьnnan cyplekkə taşlanqan. Marks şunь cyplektən alьp, aŋa dealiktekanь qușьp, əcegən sasь tiresne majladь. Lenin anь Russiə xalьqlarьna taşьdь. Şunьn nətiçəsendə aqulanьp, bez mədəni xalьqlar safьnnan cьqarqa məçbyr buldьq. Balalarьbьznьn, nəselebeznen kiləcək tormьşь hic kemgə kirəkməgən ber nərsə bulьp qala başladь. Urlau, talau, aldau, isereklek, qailəsezlek həm keşelərne həlakətlekkə iltə torqan bik kyp terle nacarlьqlar tormьşqa kerep kitə başladьlar. Xətta şundьj nacarlьqlarqa bez qəharmanlьq dip qarьj başladьq.

Şuşь başьbьzdan ytkən qurqьnьc xəllərne tikşerep qarasaq, hic şiksez dinnen tormьşqa kirəkle, ə bol'şevizmnьn xalьqlarnь həlakətlekkə alьp bara torqan nərsə ikənen kyrəbez.

Cьn Islam dinen, aŋa taşlanqan pьcraqlьqlardan tazartьp tikşersək tybəndəgelərne kyrəbez:

1. Keşelərnen hər ber jereşe. hər ber eşe nindi bulsa da ber teləkkə ireşer ecen bulqan şikelle, beten denjada, beten tormьşta həm xalьqlarnьn jəşəye də Allanьn teləye belən, Allanьn teləgen tormьşqa aşьrьr ecen ikənlegen kyrəbez. Şul səbəple Alla beten denjanьn xuçasь həm anь tərbiə itycesenə raxmət uqьp. kecebez çitkən qədər yzebezne, kiemebezne, torqan çirlərebezne həm kyŋelebezne pak, cista itep. qibadat qьlьrqa quşa.

2. Alla iŋ berence mərtəbə xalьqlarqa, qilemlek alьrqa həm şul qilemlek arqasьnda məmkin qədər bəxetle jəşərgə quşa.

3. Denjada xalьqlar barьsь da dus bulьp, ber-bersenə, kecsezlərgə, fəqirlərgə jardəm itep jəşərgə quşa. Urlamasqa. aldamasqa, keşe rənçetməskə, iserep. aqьl juqaltьp jerməskə quşa.

4. Allanьn kyrsətkən julь — jьlqa ber mərtəbə xaçqa barьp həm şul kenne zur şatlьqlь bəjrəm ity.

5. Xalьqlarnьn tьnьclьqьn bozucьlar belən, xalьqlarnь həlakətlekkə tartucьlar belən. dinsezlər belən suqьşьp. alarnь kecsezlənderergə, alarnь juq itərgə quşa.

Bol'şevizm beznen tьnьclьqьbьznь 25 jьl bujьnca beterep kilde. Xalqьbьznь jezər menləp termələrgə salьp, qəzaplap. yterep beterde. Dinsez, qadət-qerefsez vəxşi xalьqlarqa əjlənderergə tьrьştь. Şul səbəple beznen ecen iŋ zur savablь eş—bol'şevizmqa qarşь suqьşu. Bu kendə Allaqa ьşanmaucьlar Allaqa ьşanьp, ьşanucьlar belən. beten xalqьbьz belən bergə Alladan jardəm sorap, beten kecebez, çanьbьz belən ber nərsəbezne də qьzqanmьjьnca bol'şevizmqa qarşь suqьşsaq həm başqa beten anlь xalьqlar belən berlektə bol'şevizmnь betersək, şunda qьna bez isən qalьp, bəxetle tormьş təzə alacaqbьz. Əgər Allaqa ьşanmьjca, jəisə ьşanьp ta, Alladan sorap ta, yzebez tьrьşmasaq, tirebezne saqlьjbьz dip xəjləlep qacьp jersək, beznen ecen həlakətlektən qotьluqa ber jul da juq. Beznen ecen barь tik ber genə bəxetkə alьp bara torqan jul — Germaniə xalьqlarь belən berlektə jaŋa tormьş təzy həm şul julda kerəşy. Min şul kerəştə Alla bezgə jardəm birer dip ьşanam.

Qabdullan

Azcьlьq xalьqlarnьŋ ireklege turьnda

Ingliz-amerikalьlar propagandasьnьŋ, — Angliə həm AQŞ qьna azcьlьq millətlərneŋ ireklegen cьn kyŋeldən jaqlьjlar, — dip qьcqьruь alarnьŋ iŋ zur jalqancьlьqlarьnnan berse bulьp tora. Ber nicə qasьrlar bujьnca, Angliə Jevropadaqь zur tartьşulardan cittə torьp kilde. Ul yzeneŋ totqan səjasəte bujьnca, Jevropada anьŋ belən jarьşьrlьq kɵcne tudьrmauьn hər vaqьtta kyz aldьnda tottь. Şuŋa kyrədə Jevropada bulqan suqьşlarnьŋ barьşьn kyzətep, anda ajrьm ber dəvlətneŋ kɵcəjyen buldьrmas ɵcen, kɵrəşyce dəvlətlərneŋ kɵcen „tigezləy“ səjasəten alьp bardь. Ber dəvlətne ikence dəvlətkə qarşь qotьrtu səjasəte belən Angliə Ispaniəneŋ həm Gollandiəneŋ kolonial kɵcen juqqa cьqardь, kɵcle Napoleon Fransiəseneŋ quəten sьndьrdь. Ul, şul uq səjasət belən, Bismark tarafьnnan berləşygə nigez taşь salьnqan, Adol'f Hitler çitəkcelegendə kɵcle dəvlət dərəçəsenə kytərelgən Germaniəneŋ quəten beterergə telədе. Ləkin tarixta Angliə bu səjasəten yzeneŋ kɵcen salьp, yze qorban birep tormьşqa aşьrmadь. Başqa xalьqlar suqьş məjdanьnda qan tykkəndə, Angliə yzeneŋ qulьn judь.

Bygenge kɵndə barqan suqьşta azcьlьq xalьqlarnьŋ ireklegen „saqlaucь“ ingliz-amerikalьlarqa, alarqa birgən yzləreneŋ vəqdələren tormьşqa aşьrьr ɵcen bɵten mɵmkinleklər bar ide. Ləkin bu „ireklek atalarь“ iske Ostmarkanьŋ (Avstriə) dəvlət safьna quşьlьrqa teləyenə milli sotsializmnьŋ kɵcəjyennən qurqьp, yzləreneŋ rizasьzlьqьn belderdelər. 1919 ncь jьlda Avstriə xalqьnьŋ yz qaraşь belən yz tormьşьn xəl qьlьrqa teləyen jaubz qoral kɵce belən basalar. Alar şul uq aldau səjasəten Finləndiə xalqьna qarata da qullanalar. Keckenə Finləndiə xalqь 1939 ncь jьlda yzeneŋ azatlьqь ɵcen zur batьrlьq belən ber yze bol'şeviklar hɵçymenə qarşь suqьşqanda, London həm Vaşingtonda finnərne jaqlau tauьşlarь jaŋqьradь. Ləkin 1939 ncь jьlda alarnьŋ Finləndiəgə jardəm diep, ingliz-fransuzlardan torqan ekspiditsion korpus çibərergə tyləylərе də Finləndiəne bol'şevizmnan saqlap qalu ɵcen tygel, ə cьnbarlьqta Germaniəgə qarşь kɵrəştə yzlərenə xərbi tajanьc baza tuplauda tora ide. 1941 nce jьlda feldmarşal fon Mannergeimnьŋ batьr soldatlarь bol'şeviklar tarafьnnan basьp alьnqan Finləndiə əsirləren azat ity ɵcen Germaniə belən bergə bol'şeviklarqa qarşь kɵrəş başlaqac. Finləndiə xɵkymətе Angliə həm AQŞ ɵcen doşman bulьp əjləndе. Monьŋ belən plutokratlar, azcьlьq xalьqlar jazmьşьna barь tik yz fajdalarьn kyzəty jaqьnnan qaraularьn acьq kyrsəttelər.

Bu suqьş aldьnda da Temza aldaucьlarь çəmqiət fikre aldьnda yzləren qədellek saqlaucь itep kyrsətergə tьrьştьlar. Ləkin alarnьŋ keckenə dəvlətlərgə qarata birgən garantiələreneŋ tɵp maqsatь — Germaniəne qarşь kɵclər belən qamap aluda ide. 1939 ncь jьlda Pol'şa britan garantiəsenə ьşanьp həm britan qьzьqsьnuьn jaqlap, Germaniəgə qarşь suqьşqa xəzerlegen belderde. Qьsqa vaqьt ecendə Pol'şanьŋ xərbi kɵce çimerelde. Britan qotьrtuь artьnnan suqьşqa quşьlqan Norvegiə, Gollandiə həm Belgiə dəvlətlərе də şul uq jazmьşta qaldьlar. Bu dəvlətlərneŋ mɵhaçirlekkə qacqan xɵkymətlərе inde kyptən ontьldьlar, jəisə britan qurqьtuь astьnda tauьşsьz jəşərgə məçbyr buldьlar.

Bu keckenə dəvlət çitəkcelərе, Angliəneŋ vəqdələrenə ьşanьp, Germaniəgə qarşь səjasət alьp barularь ɵcen yzlərе qəjeplelər. Cənki Germaniə bu keckenə dəvlətlərneŋ Angliəneŋ aŋa qarşь hɵçymgə plotsdarm jasauьn tieşle çəvapsьz qaldьra almadь. Germaniəneŋ qьsqa udarь nətiçəsendə bu dəvlətlər tiz arada suqьştan cьqьp, dəvamlь suqьş nətiçəsendə kiləcək aubr çimerelylərdən saqlanьp qaldьlar.

Angliə kypme genə keckenə dəvlətlərgə yzeneŋ qotqьsьn taratsa da, alarnь Germaniəgə qarşь yzeneŋ qoralь itərgə teləsə də, azcьlьq xalьqlar başqaca inglizlərneŋ bojьrьqьn tьŋlaucan qurcaq bulьrqa teləmədelər. Cənki azcьlьq millətlər ingliz garantiəse barь tik britan qьzьqsьnuьn saqlau ɵcen qullanьlqan səjasət ikənen jaxşь aŋlьjlar. Angliəneŋ başqa xalьqlar qoral kɵce belən fajdalanьp, alar qanьn tygep yzeneŋ imperialistik xakimiəten saqlap qalьrqa teləye hər kemgə də acьq bilgele.

Inglizlərneŋ azcьlьq millətlərgə qarata bulqan ike jɵzlelek səjasəte tarix aqьmьnьŋ barьşьnda acьq kyrenə. 1807 nce jьlda Angliə Daniəgə Fransiəgə qarşь suqьşьrqa təqdim itə. Keckenə Daniə xalqь inglizlər ɵcen yzləreneŋ qanьn tygərgə teləmi həm anьŋ təqdimen kire qaqa. Inglizlər Daniə xalqьna yc itep, yzləreneŋ diŋgez flotь belən **Kopengagen** şəhəren bombaqa totalar həm Daniə diŋgez flotьn yzləreneŋ qulьna tartьp alalar. 1916 ncь jьlda inglizlər qərəp xalqьna irekle dəvlət tɵzərgə jardəm itəbez diep, qərəp xalqьn tɵreklərgə qarşь kytərələr. Suqьş inglizlər fajdasьna betkənnən soŋ bɵten qərəp ile Britaniə koloniəse bulьp qala.

Bu suqьşta Angliəneŋ jalqan səjasəte yzeneŋ iŋ juqarь noqtasьna çitte. Ul xalьq ara bulqan kileşylərne bozьp, vaq dəvlətlərneŋ bitaraflьqьn bozarqa, alarnь ut ecenə tьqarqa tьrьşa. Oslo konferensiəsendə qatnaşucь Norvegiə, Şvetsiə, Belgiə, Daniə, Gollandiə həm Şvetsariə dəvlətlərenə qarata yzeneŋ birgən vəqdəsen totmьj.

Xəzer azcьlьq dəvlətlərne aldau ber Angliə tarafьnnan qьna alьp barьlmьj. Angliəgə, anьŋ berektəşlərе SSSR həm AQŞ quşьldьlar. Tehran konferensiəsendə bu ɵc bɵjek dəvlət azcьlьq millətlər jazmьşьn yz qaraularьna alularь turьnda diklaratsiə tɵzedelər. Ləkin tarixnьŋ acь kɵlye belən, bu konferensiə diklaratsiə cьqarucь ɵc dəvlət tarafьnnan xoquqsьz basьp alьnqan, xəjercelekkə qaldьrьlqan Iran ilendə ytte. Ber jaqtan kəqəz diklaratsiə həm ikence jaqtan Irannьŋ xəzerge kɵndəge jazmьşь azcьlьq millətlərgə nərsəgə ьşanьrqa kirəklekne acьq kyrsətələr. Şuŋa kyrədə inglizlər vaq dəvlətlərneŋ alarqa başqaca ьşanmaularьna qəçəplənergə tieş tygellər. Azcьlьq dəvlətlərneŋ kiləcək azatlьq jazmьşь kyp mərtəbələr alarnь aldap kilgən „berektəşlər“ qulьnda tygel, ə ɵclek paktь tɵzegən dəvlətlərneŋ qorьc, ьşanьclь qulьnda tora.

Alzirda qьzьl Ispaniə legionь

Lissabonnan xəbər ity bujьnca, Alzirda qьzьl Ispaniə legionь ojьştьrьlqan. Şul uq legion belən berlektə Negrinnьŋ urьnbasarь həm kommunist Torez çitəkcelegendə „Ispaniə məs'ələlərе xosusi komitetь“ eşli. Bu komitet, berence nəybəttə, ispan Morokkasьnda xəzerge Ispaniə xɵkymətenə qarşь agitatsiə alьp bara. Kyptən tygel genə Meksikada bulqan ispan kommunistlarь Alzirqa kilgənnər. Şulaj itep, ingliz-amerikalьlar jardəme belən xəzerge Ispaniə xɵkymətenə qarşь jaŋadan qarşь koc tuplau başlanqan.

Legionerlar marşь

Allaqulof muzьjkasь. Alişef syzlərе.

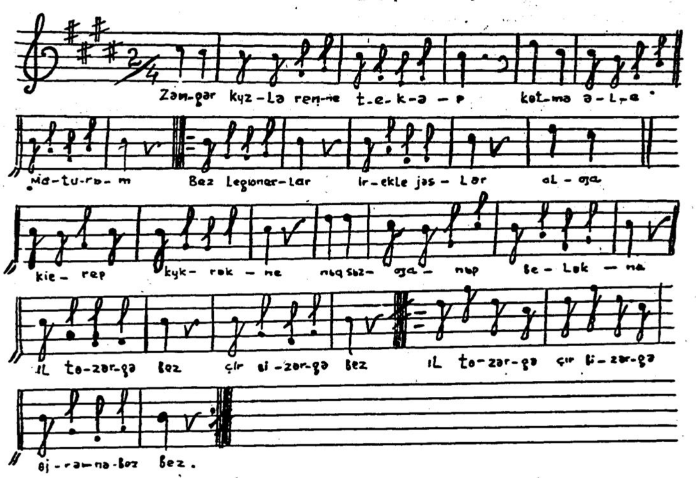

Zəŋgər kyzləreŋne tekəp,
Kətmə əle maturьm.

Quşьmta: **Bez legionerlar, irekle jəşlər,**
Alqa kierep kykrəkne,
Nьq sьzqanьp beləkne,
Il tɵzərgə bez, çir bizərgə bez,
Il tɵzərgə, çir bizərgə ejrənəbez bez.

Xalьq ɵcen kɵrəş məjdanьnda
Ut ecendə batьrьŋ.
(Quşьmta).

Şaulasьnnar, kykrəsennər,
Bɵjek xalьq şatlansьn.
(Quşьmta).

Bezneŋ cctə, dərtle kɵctə
Kɵrəş çьrь jaŋqьrasьn.
(Quşьmta).

Serbiədə kommunist bandalarьnьŋ jьrtqьclьqь

Serbiəneŋ Kraguevast şəhərendə zur nəmajьşlar bulьp ytte. Xoquq eşlərе ministrь Kujundzic yzeneŋ notьqьnda, bandit Tito julbaşcьlьqь astьnda çinalqan kommunist bandalarь tarafьnnan ber nicə jɵz meŋ serb xalqьnьŋ yterelyen belderde. Qajber ɵlkələrdə xalьq iŋ azaqqь keşegə qədərе kiselep taşlanqan.

Ministr Kujundzic: „Ojatsьz rəveştə bandit Titonь milli xɵkymətneŋ başlьqь itep bilgeləygə, bez, serblar yzebezneŋ ecke berdəmlegebezne nьqьtu belən çəvap birəcəkbez“ dide.

Jaŋa Italiə armiəse

Duce stafkasьnnan xəbər ityencə, kɵn jaq Italiə frontьnda ingliz-amerikalьlarqa qarşь 14 000 italian soldatlarь suqьşalar. Bu xəbərne Italiə xalqь zur şatlьq belən qarşь aldь. Italiə çəmqiəte kyze aldьnda kɵn jaq Italiə frontьnda suqьşucь 14 000 Italiə soldatlarь — jaŋa faşist-çɵmhyriəte qəskərləreneŋ nigez taşь bulьp toralar.

Hava hɵçyme vaqьtьnda Londonda talaular

Stokholmnьŋ „Aftonbladet“ gəzitəseneŋ Londondaqь xəbərcese, german hava kɵcləreneŋ London şəhərenə hava hɵçyme jasaqan vaqьtta şəhərdə zur kyləmdə talaular buluьn xəbər itə. Tərəzələrе vatьlqan kibetlərdən soldatlar, xatьn-qьzlar tɵrle əjberlər urlap taşьj başlaqannar. Bu xəbər, plutokrat ilendəge xalьqnьŋ əxlaqь nindi „ɵsten“ buluьn acьq kyrsətə.

Məskəyneŋ jəşren bojьrьqь

Rumьjniə gəzitəse „Porunka Vremij“, bandit Tito tarafьnnan alьnqan Məskəyneŋ jəşren bojьrьqь turьnda xəbər itə. Bu bojьrьq bujьnca, bɵten „kirəksez elementlar“ juq itelergə tieşlər. „Porunka Vremij“, bol'şeviklar çiŋgən təqdirdə, bu alarnьŋ „minimal' programmasь“ bulьr dip atьj. Cьnbarlьqta isə bu bojьrьq kommunist bulmaqan bɵten elementlar da juq itelergə tieşlekne aŋlata. Gəzitə: „Bol'şevizm — ber kemne də ajьrmas. Əgərdə bol'şevizm çiŋelməsə, bezneŋ barьbьznь da tuqannar qəbere kətə“ dip məqaləne təmamlьj.

Amerikalьlar 102 ocqьc juqaltqannar

Japon imperatorьnьŋ baş kvartirьnьŋ 18 nce qinvarda belderye bujьnca, Rabaul janьnda japon həm Amerika hava kɵclərе arasьnda qatь hava suqьşь bulqan. Suqьşta qatnaşucь 200 Amerika ocqьcьnnan 102 se bərep tɵşerelgən.

Syz jarьşь (krossvort) Nr. 9

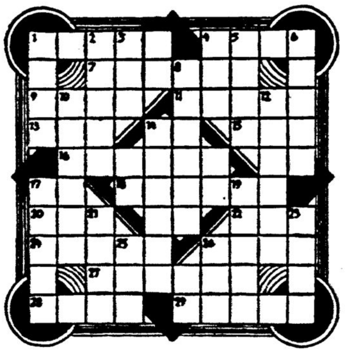

Gorizontal' bujьnca:

1. Xɵrmətne aŋlata torqan syz; 4. Paris şəhəreneŋ danlьqlь muzeje; 7. Başqa xalьqlar kɵce belən suqьşьrqa jaratucь dəvlət; 9. Jort xajvanь; 11. German telendə — „qurqьnьc“; 13. Qailə əqzasь; 15. Molekula tɵzeleşeneŋ ɵleşcəse; 16. Ьlьslь aqac (ikence xərfennən başqa); 17. Qimmətle tirele çənlek (uŋnan sulqa uqьp); 18. Atlantik belən Tьn okeannarnь totaştьrucь kanal; 20. Ajьrma; 22. Qailə başь; 24. Estoniədəge şəhər isme; 26. Ьşanunьŋ dini atalьşь; 27. Kykrək citlegeneŋ ber kisəge (altьncь xərfennən başqa); 28. Tatarca ir isme; 29. Kiməneŋ ber tɵre.

Vertikal' bujьnca:

1. Ajaq kieme; 2. Kɵnbatьş Afrikadaqь Fransiə koloniəseneŋ iŋ mɵhim port şəhərе; 3 Tegy qoralь; 4. Afrikanьŋ iŋ zur jьlqasь (astan ɵskə uqьp); 5. Ytkeriəy qoralь (astan ɵskə uqьp); 6. German telendə — „tybən“ (astan ɵskə uqьp); 8. Jevropanьŋ ataqlь buqazь; 10. Tɵrkiədəge şəhər isme; 12. Muzьjkal' əsərneŋ ber tɵre; 14. Işek nigeze (astan ɵskə uqьp); 17. Manfaktura tɵre; 19. Altьn Urda xannarьnnan berse; 21. Gəүdəneŋ ber ɵleşe; 23. Acьq; 25. Anьŋ başь turьnda əkiətlərdə kyp sɵjlilər; 26. Kɵce Aziədə ber dəvlət (soŋqь xərfennən başqa).

Çavaplь redaktor leg. Qiam Qəlief.
Tatarische Zeitung „Idel-Ural“.
Berlin W 7, Dorotheenstraße 64
Druck: Deutscher Verlag, Berlin.